

IZVOD IZ STUDIJE ZAŠTITE SPOMENIKA PRIRODE „PARKOVI VRNJAČKE BANJE”

U skladu sa članom 42. stav 9. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 91/10-ispravka, 14/16, 95/18-dr. zakon i 71/21), Ministarstvo zaštite životne sredine objavljuje izvod iz studije zaštite na osnovu koga će zainteresovana javnost moći da identifikuje u prostoru definisane granice i režime zaštite zaštićenog područja II (druge) kategorije, Spomenik prirode „Parkovi Vrnjačke Banje”.

Zaštićeno područje, Park Vrnjačke Banje predstavlja celinu u okviru sistema zelenih površina Vrnjačke Banje, utkano u urbano tkivo Banje i sa njim čini simbiozu. Obiluje starim primercima dendroflоре koji predstavljaju temeljnu bazu parka i povezuju različite prostore. Obuhvata slobodne zelene površine sa leve i desne strane Vrnjačke reke - istočno prema Promenadi i Crkvenom brdu i ulice Slatinski venac, zapadno se graniči sa vilama i hotelskim kompleksima, severno se prostire do ušća Lipovačke u Vrnjačku reku i južno do izvorišta „Snežnik” obuhvatajući izvor i park Snežnika. Sačinjavaju ga stilski i funkcionalno različite površine, označene kao:

- Park na lokaciji izvorišta „Snežnik”;
- Park na lokaciji izvorišta „Jezero”;
- „Dečiji park”;
- „Centralni banjiski park” (prostor severno i južno od Termomineralnog kupatila) sa lokacijom parka „Goč”;
- Park na lokaciji „Stara pošta”;
- Park na lokaciji „Švajcarija”;
- Drvored duž toka Vrnjačke reke od izvorišta „Snežnika” do ušća Lipovičke reke u Vrnjačku reku.

Područje Parka Vrnjačke Banje prvi put je zaštićeno 2010. godine, kada je opština Vrnjačka Banja, na osnovu studije zaštite Spomenik prirode „Parkovi Vrnjačke Banje”, donela Odluku o zaštiti Spomenika prirode „Parkovi Vrnjačke Banje” („Službeni list opštine Vrnjačka Banja”, broj 11/10), kao prirodnog dobra III (treće) kategorije – od lokalnog značaja, sa uspostavljenim režimom zaštite III (trećeg) stepena.

Zbog protoka vremena od donošenja akta o zaštiti, urađena je nova valorizacija ovog područja, ponovo je vrednovan i kategorisan ovaj prostor, povećano je zaštićeno područje, te je u cilju zaštite i usmeravanja daljeg razvoja ovog područja koje ima karakter nacionalnog blaga, izrađena je nova studija zaštite.

Osnovne prirodne i stvorene vrednosti predstavljaju:

- Park Vrnjačke Banje u ekološkom smislu predstavlja izmenjeno šumsko stanište i prostorno i funkcionalno je povezan u jedinstven sistem koji ostvaruje svoje specifične funkcije (bioekološke, sanitarno-higijenske, arhitektonsko-urbanističke, kulturne, estetske, psihološke i druge funkcije), odlikuje se botaničkom vrednošću, kompozicionom objedinjenošću prostora koji je nastajao u sukcesivnom prostornom razvoju Centralnog banjiskog parka i rezultirao ambijentalnom vrednošću zelenog prostora.
- Izuzetno ukupno biljno bogatstvo i naročito vredan dendrološki materijal sa velikom zastupljenošću autohtonih i alohtonih primeraka drveća pune fizičke zrelosti, koje ispunjava svoju ekološku i dekorativnu funkciju.
- Kompozicija parkovskih prostora kao nasleđa parkovske arhitekture. Predstavlja mešavinu francuskih klasičnih parkova i karakterističnih slobodnih formi iz

engleskih parkova. Naročito je vredan Centralni banjski park imajući u vidu da je u vremenu svoga nastanka imao izvanredan umetničko kompozicioni izraz. Ostali banjski parkovi nose pečat vremena u kojem su nastali i imaju značajnu bioekološku ulogu.

- Rimski izvor sa arheološkim nalazima kao svedočanstvo razvoja i korišćenja ovog prostora od rimskog perioda.
- Tok Vrnjačke reke sa drvoredom lipa, inkorporiran u zeleni prostor značajan za poboljšanje mikroklimatskih i ekoloških uslova i od osnovne vrednosti u estetskom doprinosu celokupnom ambijentu Banje.
- Povezanost parkovskih prostora, kao prirodi bliskih staništa u okviru urbanizovanog predela, ima veliki značaj za zaštitu bogatstva faune ptica kao najprisutnijih predstavnika faune.
- Prirodne karakteristike šireg predela, morfologija terena, izvorišta mineralnih i termomineralnih voda, postojeći sistem zelenila i rečni tokovi koji doprinose regulisanju i poboljšanju mikroklimatskih uslova prostora, uređeni parkovi Vrnjačke Banje kao ambijentalna vrednost, imaju veliki značaj za razvoj turizma i rekreaciju.

Parkovi u Srbiji imaju posebnu vrednost, naročito oni nastali u 19. veku. Iako je to bio začetak srpske vrtne arhitekture, oni su svojom lepotom i konceptom unapredili i izdvojili naselja u kojima su nastali. Time su oplemenili područja i takmičili se u raskoši vizuelnih i estetskih formi, ukazujući na značaj uređenja područja, ne samo za potrebe zdravstva i lečenja, već i usvajajući koncept uživanja i boravka u prirodi kao jednog od elemenata za održavanje veze priroda-čovjek u urbanoj sredini.

Zavod za zaštitu prirode Srbije je kroz rad na zaštiti banjskih parkova ukazao na još jednu dimenziju osim banjske-lečilišne, a koja nije imala potpunu zaštitu u okviru zaštite kulturnih dobara. Parkovi koji se ističu u ovoj kategoriji su Park Bukovičke Banje i Park Banje Koviljače. Iako ovi prostori imaju kulturni i banjski aspekt, slobodno se može reći da su banjski parkovi za Srbiju nacionalno značajni, kao što poznati evropski parkovi imaju značaj i kontinuitet očuvanja i unapređenja.

Banjski parkovi, kao posebna kategorija sa višestrukom ulogom, razvili su se na mestu izviranja mineralnih i termomineralnih voda, sa bogatom autohtonom dendroflorističkom osnovom u podnožju ili pored planinskih masiva. Osim primarne rekreativne i lečilišne, imaju važnu estetsku i stimulativnu ulogu. U opštem smislu, imaju karakter biološkog predela zbog sveukupnih pozitivnih svojstava. Sa druge strane, ovakvi parkovi su od velikog istorijskog značaja i spadaju u domen kulturne i prirodne baštine i određuju identitet područja.

Očuvanost stilske osnove (matrice) parka i objekata, i bogatstvo i starost dendrofonda, u današnje vreme predstavljaju dokaze o umetničkom izrazu. Prostor planiran za zaštitu, takođe, predstavlja specifično stanište u urbanom tkivu, značajno za unapređenje kvaliteta življenja i očuvanje primeraka vrsta.

GRANICE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Spomenik prirode „Parkovi Vrnjačke Banje” u celosti se nalazi na teritoriji KO Vrnjačka Banja.

Granica počinje u najsevernijoj tački prirodnog dobra i kat. parc. broj 583/2, H-491493,552 U-4830121,765, odakle se u pravcu kazaljke na satu kreće u pravcu severoistok do međe kat. parc. br. 583/2 i 2124/5. Dalje ide u pravcu kazaljke na satu, obuhvatajući kat. parc. broj 583/2, kat. parc. br. 2124/5 i 2143 seče u tačkama H-491490,633 U-4830109,109, H-491502,489 U-4830106,379 i H-491511,506 U-4830103,511. Dalje obuhvata kat. parc. br. 586/1 i 2142/6 koju seče u tačkama H-491517,656 U-4829734,393 i H-491516,463 U-4829728,788, obuhvata kat. parc. br. 696/1, 696/2, opet kat. parc. broj 696/1, dolazi do kat. parc. broj 2150/1, seče je u tačkama H-491551,125 U-4829429,448 i H-491562,481 U-

4829428,888, prelazi i obuhvata kat. parc. br. 1216, 1213, 1211/6, 1211/8, 1209, 1204/1, 1203/1, 1202/2, 1201/2, 1201/1 i 2152 koju seče u tačkama H-491571,349 U-4829172,372 i H-491564,910 U-4829169,936, zatim obuhvata kat. parc. br. 1200/1, 2153 H-491386,771 U-4828934,910 i H-491379,974 U-4828922,904, kat. parc. br. 1368/1, 1368/5, 1368/6 i 2150/2 koju seče u tačkama H-491357,431 U-4828681,695 i H-491352,733 U-4828673,257, obuhvata kat. parc. br. 2126/2 i 2126/1 koju seče u tačkama H-491407,160 U-4828635,722 i H-491403,465 U-4828632,447, obuhvata kat. parc. br. 1501/3, 1491/4 i 2160/1 koju seče u tačkama H-491382,612 U-4828566,628 i H-491368,586 U-4828566,319, kat. parc. br. 1504/5, 1505/3, 2124/5 i 2128/1 koje seče u tačkama H-491327,130 U-4828565,551, H-491315,284 U-4828567,051 i H-491310,143 U-4828568,606, dalje obuhvata kat. parc. br. 2128/1, 1508/2, 1508/1, 1509, 1510/1, 1511/1, 1187, 1188 i 2128/1 koju seče u tačkama H-491329,820 U-4829126,968 i H-491341,197 U-4829142,763. Granica dalje obuhvata kat. parc. br. 1192, 2124/5, 699/1, 699/2, 699/1, 699/3, 699/1, 699/4, 699/1, 699/5, 699/1, 699/6, 699/7, 2141, 583/1, 583/2 i dolazi do početne tačke opisa.

Granica zaštite je utvrđena na osnovu katastarskih podataka i obuhvata sledeće katastarske parcele na teritoriji KO Vrnjačke Banje: 583/1, 583/2, 585, 586/1, 696/1, 696/2, 697, 699/1, 699/2, 699/3, 699/4, 699/5, 699/6, 699/7, 1187, 1188, 1189/1, 1189/2, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196/1, 1196/2, 1196/3, 1196/4, 1196/5, 1196/6, 1200/1, 1200/2, 1200/3, 1200/4, 1200/5, 1201/1, 1201/2, 1202/2, 1203/1, 1204/1, 1209, 1210, 1211/5, 1211/6, 1211/8, 1213 deo, 1216, 1367, 1368/1, 1368/5, 1368/6, 1491/4, 1501/3, 1504/5, 1505/1, 1505/3, 1505/4, 1506, 1507, 1508/1, 1508/2, 1509, 1510/1, 1510/2, 1510/4, 1510/5, 1510/6, 1511/1, 1511/2, 2124/5 deo, 2126/1 deo, 2126/2, 2128/1 deo, 2141, 2142/6 deo, 2143 deo, 2150/1 deo, 2150/2, 2152 deo, 2153 deo.

REŽIM ZAŠTITE

Na području SP „Park Vrnjačke Banje” definisan je režim zaštite III (trećeg) stepena na celokupnoj teritoriji od 24,37 ha u odnosu na prirodne i stvorene vrednosti, antropogeni uticaj, potrebne mere zaštite i očuvanja, kao i mogućnosti korišćenja i razvoja.

Na prostoru režima zaštite III stepena, osim zabrana i ograničenja koja su definisana odredbama Zakona o zaštiti prirode Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 91/10-ispravka, 14/16, 95/18-dr. zakon i 71/21) i Uredbom o režimima zaštite („Službeni glasnik RS”, broj 31/12):

Zabranjuje se:

- promena namene i smanjenje parkovskih površina;
- vršenje bilo kakvih aktivnosti kojima se mogu narušiti pejzažno arhitektonski koncept, estetske i ambijentalne vrednosti i pogoršati karakteristike i primarne vrednosti Parka;
- izvođenje radova i aktivnosti koje bi ugrozile prostorni koncept zaštićenog područja i vegetaciju u njemu, a naročito:
 - seča drveća i šiblja, izuzev neželjenog podrasta, suvog i bolesnog drveća, kao i onog koje se prostorno, dekorativno i funkcionalno ne uklapa u koncept parkovskog prostora,
 - lomljenje grana, oštećivanje kore, kidanje lišća ili preduzimanje bilo koje radnje koja bi narušila postojeće stanje dendrofonda ili dovela u pitanje biološki opstanak,
 - postavljanje (ukucavanje) tabli i drugih obaveštenja na stablima,
 - unošenje invazivnih alohtonih vrsta i novih vrsta drveća i šiblja koje po konceptu i estetskim kriterijumima ne odgovaraju objektu prirodne i kulturne baštine;
 - uništavanje korenovog sistema;

- deponovanje smeća, zemlje, svih vrsta otpadnih materija, građevinskog materijala i dr.;
- paljenje i loženje vatre;
- uznemiravanje, hvatanje i ubijanje posebno zaštićenih i značajnih vrsta faune, kao i uzimanje ili uništavanje jaja i mladunaca i rušenje gnezda;
- izgradnja objekata na površinama koje su po nameni parkovske površine, osim rekonstrukcije postojećih objekata, uz posebne uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije.

Ograničava se:

- rekonstrukcija i revitalizacija parkovskog područja kao pejzažno-arhitektonskog i kulturno-istorijskog nasleđa u skladu sa funkcijom zaštićenog prostora;
- izmena konfiguracije terena, kao i nivelacioni i zemljani radovi radi izgradnje infrastrukturne mreže, u a cilju obnove Parka;
- izgradnja novih podzemnih i nadzemnih instalacija i drugih vrsta objekata infrastrukture, koji bi biološki i pejzažno ugrozili zaštićeno prirodno dobro;
- izgradnja novih reprezentativnih objekata, rekonstrukcija i dogradnja postojećih objekata na površinama u privatnoj svojini na građevinskom području, a u cilju afirmacije turističke ponude, uz posebne uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije;
- postavljanje montažnih objekata privremenog karaktera, uz posebne uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije;
- rekonstrukcija nepokretnog kulturnog dobra pod uslovima i merama zaštite koje propisuje nadležni Zavod za zaštitu spomenika kulture Kraljevo;
- uklanjanje primeraka dendroflora koji na zaštićenom prostoru ne zadovoljavaju zdravstvene, estetske i funkcionalne kriterijume: bolesna, suva, prestarela, zakržljala stabla, kao i opravdana zamena jedne vrste drugom;
- unošenje novih vrsta drveća i šiblja koje po svojoj biologiji odgovaraju staništu parkova, a koje po konceptu i estetskim kriterijumima odgovaraju objektu prirodno-kulturne baštine;
- izvođenje rekonstrukcije vodozahvata, istražnih bušenja ili izvođenje istražnih radova za potrebe Banje pod posebnim uslovima;
- izvođenje biološko-tehničkih mera zaštite i nege (prihranjivanje, zalivanje, tretman protiv fitopatoloških i entomoloških oboljenja i sl.);
- podizanje, obnavljanje i održavanje (košenje, uklanjanje korova, prihranjivanje, aeracija, itd.) travnjaka;
- postavljanje novih elemenata parkovskog i urbanog mobilijara, popravka postojećih (postavljanje, novih klupa, korpi za otpatke, kandelabra, itd.), kao i postavljanje dečijih igrališta i rekvizita za igru;
- sprovođenje odgovarajućih mera protivpožarne i protiverozione zaštite;
- promovisanje Parka u edukativne svrhe, obavljanje naučnih istraživanja, turističke posete, rekreacija i sportske aktivnosti;
- održavanje kulturno zabavnih i sportskih manifestacija tradicionalnog tipa;
- upotreba hemijskih sredstava koja bi ugrozila zdravstveno stanje i vitalnost Parka i uticala na kvalitet zemljišta i vode.

U slučaju akcidentnih situacija i u slučajevima ugrožavanja dendrofonda i objekata na području Parka, definišće se posebni uslovi za sanaciju.

Svi planovi, programi, projekti i osnove moraju biti usaglašeni sa merama propisanim u aktu o zaštiti. Bliže uslove održavanja reda i ponašanja korisnika i posetilaca na zaštićenom području utvrđuje upravljač zaštićenog područja svojim aktima.